

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta lesnická a dřevařská

Katedra ekonomiky a řízení lesního hospodářství

Bakalářská práce

Hospodářská politika a komparace platební bilance

ve vybraných zemích

Nela Justychová

© 2012 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Hospodářská politika a komparace platební bilance ve vybraných zemích“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 25. února 2012

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu Ing. Romanu Sloupovi, Ph.D. za jeho pomoc, trpělivost a vstřícné jednání při vypracování této bakalářské práce.

Hospodářská politika a komparace platební bilance ve vybraných zemích

Economic policy and the comparison of balance of payments in selected countries

Souhrn

Tato bakalářská práce se zabývá hospodářskou politikou a komparací platební bilance ve vybraných zemích. V první části práce je popsána stručná historie hospodářské politiky. Následně je hospodářská politika rozdělena na fiskální a měnovou politiku. Další část práce je věnována podrobněji měnové politice a platební bilanci v zemích Evropské unie, USA a Číny. Poslední část poskytuje informace o komparaci platební bilance v zemích Evropské unie, USA a Číny.

Summary

This bachelor thesis deals with economic policy and comparison of balance of payments in selected countries. The first part describes the brief history of economic policy. Subsequently, the economic policy is divided into fiscal and monetary policy. Another part is devoted to monetary policy in more detail and balance of payments in the European Union, the USA and China. The last section provides information on the comparison of balance of payments in the European Union, the USA and China.

Klíčová slova: Hospodářská, fiskální, měnová politika, nástroje politik, platební bilance, komparace, Evropská unie, USA, Čína

Keywords: Economic, fiscal, monetary policy, policy instruments, the balance of payments, comparison, European Union, the USA, China

OBSAH

1.ÚVOD	1
2.CÍL PRÁCE A METODIKA	2
3.LITERÁRNÍ REŠERŽE	3
3.1.HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA	3
3.1.1.Úvod a význam.....	3
3.1.2.Stručná historie hospodářské politiky	4
3.1.3.Cíle hospodářské politiky.....	4
3.2.MĚNOVÁ POLITIKA	5
3.2.1.Historický vývoj.....	5
3.2.2.Význam měnové politiky a České národní banky	5
3.2.3.Úkoly České národní banky	6
3.2.4.Nástroje měnové politiky České národní banky	7
3.2.5.Přímé nástroje.....	7
3.2.6.Nepřímé nástroje	7
3.2.7.Cíle měnové politiky	9
3.3.FISKÁLNÍ POLITIKA	10
3.3.1.Státní rozpočet	10
3.3.2.Historie státního rozpočtu	11
3.3.3.Příjmy a výdaje státního rozpočtu	12
3.3.3.1.Příjmy státního rozpočtu	12
3.3.3.2.Výdaje státního rozpočtu	12
3.3.4.Přehled bilance rozpočtu	15
3.3.5.Rozdíly mezi příjmy a výdaji státního rozpočtu.....	16
3.3.6.Krytí strukturálního deficitu.....	17
3.3.7.Nástroje fiskální politiky.....	17
3.3.8.Typy fiskální politiky	18
3.3.8.1.Expanzivní fiskální politika	18
3.3.8.2.Restriktivní fiskální politika	18
3.3.9.Cíle fiskální politiky	18
4.PLATEBNÍ BILANCE ČESKÉ REPUBLIKY, EVROPSKÉ UNIE, SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH A ČÍNSKÉ LIDOVÉ REPUBLIKY	19
4.1.Platební bilance	19
4.1.1.Platební bilance a Česká národní banka	21

4.2.PLATEBNÍ BILANCE V ZEMÍCH EVROPSKÉ UNIE	24
4.3.PLATEBNÍ BILANCE SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH	29
4.4.PLATEBNÍ BILANCE ČÍNSKÉ LIDOVÉ REPUBLIKY	32
4.5.HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT ČESKÉ REPUBLIKY, SPOJENÁCH STÁTŮ AMERICKÝCH A ČÍNSKÉ LIDOVÉ REPUBLIKY	36
5.ZÁVĚR.....	39
6.SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	40
6.1.Tištěné dokumenty:	40
6.2.Elektronické dokumenty:	40
7.PŘÍLOHY	42
7.1.Příloha č. 1: Seznam tabulek	42
7.2.Příloha č. 2: Seznam grafů.....	42
7.3.Příloha č. 3: Seznam zkratek.....	42

1. ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je hospodářská politika a komparace platební bilance ve vybraných zemích. Zdroj informací nám poskytne ekonomie, která se ustanovila od poloviny 18. století. V druhé polovině 19. století se začala řešit otázka mikroekonomie a ve 30. letech 20 století makroekonomie.

Oba typy, jak mikro, tak makroekonomie jsou navzájem propojeny. Makroekonomie se zabývá ekonomikou jako celkem (celého státu) a studuje příčiny vývoje a agregované ukazatele. K základním agregovaným ukazatelům patří platební bilance, hrubý domácí produkt, míra inflace a míra nezaměstnanosti.

Z pohledu makroekonomie nás u tématu hospodářská politika budou zajímat hlavně instituce jako je centrální banka a vláda, které o ní rozhodují. Dojde tedy v první řadě na rozdělení hospodářské politiky na měnovou a fiskální politiku, řešení otázek nástrojů a typů těchto politik, jejich stručných historií a úkolů. Budeme se zabírat jedním z hlavních makroekonomických ukazatelů – platební bilancí České republiky, Evropské Unie, Spojených států amerických a Čínské lidové republiky, a srovnávat vývoj hrubého domácího produktu za posledních pár let.

2. CÍL PRÁCE A METODIKA

Cílem této práce je komparace platební bilance Evropské Unie, Spojených států amerických a Čínské lidové republiky a hlavně porovnání a vývoj jejich hrubého domácího produktu v posledních letech. Bakalářská práce naznačuje, jak se liší během předešlých let dílčích zemí a právě mezi zeměmi. Individuální platební bilance budou doprovázeny tabulkami za jednotlivé roky a grafy v milionech amerických dolarů.

V metodice práce jsou uvedeny údaje z dostupné odborné literatury a další - internetové zdroje, včetně vyhledávání statistických a makroekonomických dat. Nejpoužívanějšími zdroji byly Velká ekonomická encyklopedie, Ekonomie a ekonomika, Makroekonomie, Eurostat, Česká národní banka, Ministerstvo financí České republiky a Český statistický úřad.

Bakalářská práce je rozdělena do 4 hlavních částí, přičemž první část zahrnuje hospodářskou politiku České republiky, její historii a rozdělení na politiku fiskální a měnovou. Další oddělení se věnuje podrobněji měnové politice, Centrální bance, jejím úkolům, typům a nástrojům. V této části bylo třeba čerpat informace hlavně z webových stránek České národní banky. Následná část popisuje fiskální politiku, její úkoly, nástroje a cíle, státní rozpočet a jeho historii a strukturu, příjmy a výdaje státního rozpočtu a jednotlivá rozdělení. Poslední část se zabývá platební bilancí České republiky, Evropské unie, Spojených států amerických a Čínské lidové republiky.

3. LITERÁRNÍ REŠERŽE

3.1. HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA

3.1.1. Úvod a význam

Hospodářskou politiku chápeme jako opatření státu, kterými uskutečňuje své hospodářské a sociální funkce. Je to souhrn hospodářsky-ekonomických opatření.

Vláda využívá svěřené či jinak získané prostředky a pravomoc k dosahování předem určených ekonomických cílů za pomoci celé řady nástrojů. Kromě toho můžeme chápat hospodářskou politiku jako samostatnou vědní disciplínu, která se v důsledku rostoucí role státu ve společnosti oddělila od makroekonomie prakticky až v polovině 20. století – J. M. Keynes je pokládán za jejího zakladatele. Přístup vlád k hospodářské politice je možno rozdělit do dvou základních směrů, pro které se vžily názvy: liberální hospodářská politika a intervencionistická hospodářská politika. Mezi směry propagující liberální hospodářskou politiku patří teoretické učení fyziokratů, klasický liberalismus a tzv. renesance neoklasicismu vyúsťující v monetarismus, mezi směry propagující spíše intervencionistickou hospodářskou politiku pak učení merkantilistů, škol vycházejících z učení J. M. Vynese a snahy o využití konceptu plánování.

Charakter přístupu státu k ekonomice lze charakterizovat pomocí různých kritérií. Za základní členění hospodářské politiky je považováno dělení na makroekonomickou a mikroekonomickou. Makroekonomická hospodářská politika působí zejména v oblasti makroekonomické rovnováhy a efektivnosti využití zdrojů. Z hlediska dosažení celkové rovnováhy rozlišujeme opatření na straně agregátní nabídky a agregátní poptávky.

Mikroekonomická hospodářská politika je zaměřena na zvyšování efektivnosti při alokaci zdrojů a bývá někdy nazývána politikou doplňující makroekonomickou hospodářskou politiku.¹

¹ Žák, M.; Velká ekonomická encyklopedie, s. 304

Hospodářská politika je usměrňována nástroji, kterými jsou fiskální, důchodová, vnější obchodní a měnová a monetární politika.

3.1.2. Stručná historie hospodářské politiky

Hospodářská politika začala ve chvíli, kdy se vlády (vládci) snažily využít svou moc k tomu, aby získaly určitá privilegia a tím přestávali být rovnoprávnými tržními subjekty.

Hospodářskou politiku lze rozdělit na dva směry: Keynesiánství, podle britského ekonoma a profesora ekonomie na Cambridgeské univerzitě Johna Maynarda Keynesa. Začalo při velké světové hospodářské krizi v roce 1929 a řídí se fiskální politikou. Monetarismus, podle amerického ekonoma a nositele Nobelovy ceny za ekonomii Milтона Friedmana. Předpokladem je existence volných trhů (výrobků, služeb, práce a kapitálu) a vychází z kvantitativní teorie peněz.²

3.1.3. Cíle hospodářské politiky

Mezi cíle hospodářské politiky můžeme zařadit: rovnováhu a podporu ekonomického rozvoje, stálost cenové úrovně a zaměstnanost a přerozdělování národních důchodů.

² Makroekonomie [online]. [cit. 2012-03-28]. Historické přístupy k roli státu v ekonomice. Dostupné z WWW:
http://www.ceed.cz/makroekonomie/03_role_statu_v_ekonomice.htm

3.2. MĚNOVÁ POLITIKA

3.2.1. Historický vývoj

Na úplném začátku byl barterový obchod, tzn. změna zboží za zboží. První peníze byly raženy přibližně před 2500 lety z drahých kovů, kdy stát začal určovat pravidla ražby mincí a později emise státovek. Zlaté mince byly posléze nahrazeny papírovými penězi, které byly kryty zlatem, to je tzv. zlatý standard. S jeho pádem v letech 1929 – 1933 vznikla potřeba státu zasahovat do peněžního oběhu a úroků a zlaté krytí a směnitelnost za zlato byly zrušeny.³

3.2.2. Význam měnové politiky a České národní banky

Měnová též monetární neboli peněžní a úvěrová politika je součástí a nástrojem hospodářské politiky. Je to takový chod státu, který ovlivňuje množství peněz v ekonomice, regulaci úrokových měr a podmínky úvěru.⁴

Je to souhrn opatření a zásad, které mají prostřednictvím měnových nástrojů prosazovat splnění stanovených měnových cílů.⁵

Vrcholným subjektem měnové politiky v současné době je centrální banka.

³ Makroekonomie [online]. [cit. 2012-03-28]. Historický vývoj monetární politiky.

Dostupné z WWW:

http://www.ceed.cz/makroekonomie/18_historie_monet_politiky.htm

⁴ Klíma, J.; Makroekonomie, s. 109

⁵ Žák, M.; Velká ekonomická encyklopedie, s. 435

Měnová politika je prováděna Centrální bankou - v České republice to je Českou národní bankou se sídlem v Praze.

Česká národní banka, dále jen ČNB, je nazývána bankou bank. Výjimečně poskytuje ostatním bankám úvěry a nesmí být závislá na vládě (měnová politika nesmí být vládou ovlivňována).

ČNB hospodaří samostatně s odbornou péčí s majetkem, který jí byl svěřen státem. Nejvyšším řídicím orgánem je bankovní rada, jejímiž členy jsou guvernér, dva viceguvernéři a čtyři členové bankovní rady. Všichni členi jsou jmenováni prezidentem republiky a to na dobu šesti let.

Měnová politika České národní banky je uzákoněna v Ústavě České republiky a v zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance, jejímž hlavním cílem je zabezpečovat cenovou stabilitu a podporovat hospodářskou politiku vlády vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu.⁶

3.2.3. Úkoly České národní banky

ČNB stanovuje měnovou politiku, uskutečňuje kurzovou politiku, emituje a řídí v oběhu bankovky a mince, zajišťuje platební styk a zúčtování bank, vykonává dohled nad bankovním sektorem, kapitálovým trhem, pojišťovnictvím, penzijním připojištěním a devizový dohled. Poskytuje bankovní služby pro stát i pro veřejný sektor. Spravuje účty finančním a celním úřadům, úřadům práce, státním fondům a ostatním institucím napojených na státní rozpočet. Na základě pověření Ministerstva financí provádí také operace spojené se státními cennými papíry.⁷

⁶ Česká národní banka [online]. [cit. 2012-03-28]. O ČNB. Dostupné z WWW: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/

⁷ Česká národní banka [online]. [cit. 2012-03-28]. O ČNB. Dostupné z WWW: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/

3.2.4. Nástroje měnové politiky České národní banky

K uskutečnění plnění svých cílů využívá Česká národní banka nástroje měnové politiky, kterými ovlivňuje reálnou ekonomiku. Tyto nástroje se dají rozdělit z několika hledisek podle: času – krátkodobé a dlouhodobé, adresnosti – přímé a nepřímé, četnosti – běžné a výjimečné, a institucionálnosti – bankovní a nebankovní nástroje. Nejdůležitější členění je na přímé a nepřímé nástroje.

3.2.5. Přímé nástroje

Přímé nástroje jsou většinou správními nařízeními, které omezují volný bankovní trh. Do přímých nástrojů se řadí pravidla likvidity, úvěrové kontingenty, povinné vklady a doporučení, výzvy a dohody.⁸

Přímé nástroje a jejich význam:

- pravidla likvidity - závazné relace mezi určitými položkami aktiv a pasiv banky
- úvěrové kontingenty – udávají maximální objem úvěrů
- povinné vklady – povinné vedení běžných účtů státních institucí u ČNB
- doporučení, výzvy a dohody – pravidla mezi ČNB a obchodními bankami

3.2.6. Nepřímé nástroje

Nepřímé nástroje využívají tržních zákonů a mají vliv na všechny subjekty finančního trhu. Do nepřímých nástrojů patří regulace výše diskontu, reeskont směnek,

⁸ Makroekonomie [online]. [cit. 2012-03-28]. Přímé nástroje centrální banky. Dostupné z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/25_prime_nastroje_CNB.htm

lombardní úvěr, operace na volném trhu cenných papírů, regulace povinných minimálních rezerv a konverze a swapy cizích měn.⁹

Nepřímé nástroje a jejich význam:

- regulace výše diskontu – diskontní sazby = úrokový míry
- reeskont směnek – Obchodní banky mohou eskontovat směnky od svých klientů před uplynutím jejich splatnosti, tyto směnky mohou nabídnou ČNB, která když je od nich odkoupí, tak je tzv. reeskontuje. Úroková sazba, za kterou je koupí ČNB se nazývá repo sazba – slouží k odčerpání likvidity bank
- lombardní úvěr – lombardní sazba – poskytovány ČNB obchodním bankám oproti zástavě cenných papírů
- operace na volném trhu cenných papírů – Cílem operací na volném trhu je usměrňovat vývoj úrokových sazeb v ekonomice. ČNB státní cenné papíry nakupuje a prodává. Tyto operace se většinou uskutečňují formou repo operací.
- regulace povinných minimálních rezerv – obchodní banky musí u ČNB uložit určité procento svých primárních vkladů jako rezervu
- konverze a swapy cizích měn- ČNB nakupuje a prodává cizí měny za koruny obchodním bankám, konverze – nakoupí/prodá v aktuálním kurzu, swap – nakoupí/prodá za aktuální kurz a uzavře smlouvu o budoucím zpětném odkupu/prodeji za předem dohodnutý kurz

ČNB může těmito nástroji působit na nabídku peněz a ve vztahu k poptávce po nich ovlivňovat množství peněz v ekonomice. Z tohoto pohledu provádí ČNB dva typy měnové politiky:

- expanzivní – tj. zvyšování nabídky peněz – zvýšení úvěrových limitů, snížení repo, diskontní a lombardní sazby, snížení povinných minimálních rezerv, nákup státních cenných papírů

⁹ Makroekonomie [online]. [cit. 2012-03-28]. Přímé nástroje centrální banky. Dostupné z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/26_neprime_nastroje_CNB.htm

- restriktivní – tj. snižování nabídky peněz – snížení úvěrových limitů, zvýšení repo, diskontní a lombardní sazby, zvýšení povinných minimálních rezerv, prodej státních cenných papírů

Oba typy působí na úrokové sazby a množství peněz v ekonomice a mají vliv na konečné cíle hospodářské politiky.¹⁰

3.2.7. Cíle měnové politiky

Cíle měnové politiky jsou zejména: úroveň produktu, zaměstnanosti a cenová úroveň.¹¹

¹⁰ Klíma, J.; Makroekonomie, s. 110

¹¹ Klíma, J.; Makroekonomie, s. 114

3.3. FISKÁLNÍ POLITIKA

Fiskální neboli rozpočtová politika je nástrojem hospodářské politiky v rukou vlády. Představuje soubor nástrojů, kterými stát ovlivňuje chod ekonomiky prostřednictvím příjmů a výdajů státního rozpočtu působících na úroveň agregátní poptávky a nabídky v zájmu dosažení určitých makroekonomických cílů.¹²

Fiskální politika je apriorně zaměřená na stabilizační fiskální funkci a na možnost uplatnit aktivně veřejné finance a jejich jednotlivé prvky ke stimulaci veřejné poptávky.¹³

Finanční hospodaření státních orgánů a institucí se sleduje pomocí veřejných financí, které se člení na:

- státní rozpočet
- rozpočty orgánů místní správy
- finance státních podniků
- speciální fondy, které jsou vytvářeny k přesně vymezeným účelům¹⁴

3.3.1. Státní rozpočet

Státní rozpočet je centralizovaný peněžní fond, který vytváření, rozdělují a používají ústřední státní orgány. Je představován strukturou příjmů a výdajů v průběhu daného období, zpravidla jednoho roku.¹⁵

Má významné postavení a úlohu v rámci veřejné rozpočtové soustavy a mezi ostatními veřejnými rozpočty (tj. rozpočty na nižším než centrálním stupni neboli na

¹² Klíma, J.; Makroekonomie, s. 117

¹³ Žák, M.; Velká ekonomická encyklopedie, s. 279

¹⁴ Klíma, J.; Makroekonomie, s. 117

¹⁵ Klíma, J.; Makroekonomie, s. 117

úrovni veřejné správy a samosprávy). Prostřednictvím státního rozpočtu jsou realizovány základní cíle a záměry rozpočtové a fiskální politiky vlády, které nemusí být totožné, a proto by neměli být ztotožňované. Tyto cíle a záměry jsou z pohledu ročního cyklu rozpočtového období a rozpočtového procesu konkretizací základních fiskálních funkcí vlády.¹⁶

Státní rozpočet je schvalován Parlamentem České republiky ve formě zákona.

3.3.2. Historie státního rozpočtu

Vznik státního rozpočtu je spojen s oddělením státního hospodářství od soukromého hospodářství panovníka na sklonku feudalismu, kdy se nastupující průmyslový kapitál snažil získat vliv na státní finance a omezit náklady na vydržování panovníkovy dvora. Původně bylo státní hospodářství málo přehledné a roztržštěné na řadu fondů.

S centralizací státní moci se centralizuje i hospodaření se státními financemi a fondy se stávají jen výjimkou. V Habsburské monarchii byl sestaven první státní rozpočet v roce 1766. V Anglii byla roku 1688 zavedena nutnost schvalování všech veřejných příjmů parlamentem. Význam státního rozpočtu neustále vzrůstal v závislosti na rozšiřování působnosti státu. Kvalitativní změna v postavení a úloze státního rozpočtu nastává se vstupem státu do ekonomiky po světové hospodářské krizi ve třicátých letech 20. století. Státní rozpočet je využíván jako aktivní nástroj k ovlivňování vývoje poptávky a sociálních procesů.¹⁷

¹⁶ Žák, M.; Velká ekonomická encyklopedie, s. 738

¹⁷ Státní rozpočet [online]. [cit. 2012-03-28]. Státní rozpočet. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C3%A1tn%C3%AD_rozpo%C4%8Det

3.3.3. Příjmy a výdaje státního rozpočtu

3.3.3.1. Příjmy státního rozpočtu

Příjmy státního rozpočtu se dělí na:

- daňové příjmy
 - Přímé daně (daň z příjmu a majetkové daně)
 - Nepřímé daně (daň z přidané hodnoty, spotřební daň, daně k ochraně životního prostředí),

- nedaňové příjmy
 - cla
 - poplatky
 - odvody
 - ostatní.

3.3.3.2. Výdaje státního rozpočtu

Výdaje státního rozpočtu jsou ovlivněny hospodářskou politikou vlády, která sestavovala státní rozpočet. V zásadě však hovoříme o dvou skupinách výdajů:

- transferové platby - peníze určené jako platby obyvatelstvu formou sociálních dávek, důchodů, podpor v nezaměstnanosti atd. Stát zde hraje významnou roli v procesu přerozdělování, kdy svůj podíl na vyrobených statcích a službách (HDP) získávají i ti, kteří se z různých důvodů nemohli podílet na procesu výroby (děti, nemocní, nezaměstnaní, fyzicky či psychicky postižení, důchodci atd.) a potřebují prostředky k obživě

- vládní výdaje - peníze na chod státních institucí, veřejného školství, zdravotnictví, obrany státu, vládní investice (např. výstavba dálnic), vládní dotační programy

Z jiného pohledu můžeme výdaje členit na:

1. mandatorní - povinné (stát se k nim zavázal v rozličných zákonech), stát je musí uhradit bez ohledu na skutečnou výši svých příjmů, jinak by porušil své zákony a riskoval by rozvrat ekonomiky;
2. nemandatorní - ostatní, které nemusí, ale chce realizovat (podle aktuální hospodářské politiky vlády).¹⁸

Výdaje státního rozpočtu se tedy dělí na:

- Státní nákupy zboží a služeb
- Transferové platby

¹⁸ Makroekonomie [online]. [cit. 2012-03-28]. Výdaje státního rozpočtu. Dostupné z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/37_vydaje_statniho_rozpoctu.htm

Tabulka č. 1: Struktura státního rozpočtu ČR

Ukazatel
<p>Příjmy státního rozpočtu</p> <ul style="list-style-type: none"> - příjmy z daní a poplatků - z toho: daň z příjmů fyzických osob <ul style="list-style-type: none"> daň z příjmů právnických osob daň z přidané hodnoty spotřební daně clo pojistné na sociální zabezpečení ostatní daně a poplatky - nedaňové příjmy - kapitálové příjmy - přijaté dotace
<p>Výdaje státního rozpočtu</p> <ul style="list-style-type: none"> - neinvestiční nákupy včetně platů - transfery obyvatelstvu - příspěvky územním rozpočtům - transfery podnikatelským subjektům a neziskovým organizacím - ostatní neinvestiční výdaje - kapitálové výdaje
Rozdíl příjmů a výdajů

Zdroj: *Ekonomie a ekonomika: Struktura státního rozpočtu*¹⁹

¹⁹ Viček, J.; *Ekonomie a ekonomika*, s.416

3.3.4. Přehled bilance rozpočtu

Do vzniku samostatné České republiky v roce 1993 existoval kromě rozpočtu ČR i rozpočet federální, čísla tedy nejsou porovnatelná. Plánované výdaje a příjmy státního rozpočtu se každým rokem zvyšují, což souvisí s existencí inflace a růstem HDP. Pouze v letech 1998 a 2010 (v obou případech probíhající ekonomická krize) byly plánované příjmy nižší oproti minulému roku, v letech 1998 a 2011 pak výdaje. Do roku 1998 byly rozpočty navrhované jako vyrovnané, od roku 1998 pak jako schodkové.

Skutečné výsledky se však od plánovaných vždy liší. Přebytková bilance tak byla pouze v letech 1993 - 1995, od té doby je skutečná bilance vždy schodková. Největší rozdíl mezi plánovanou a skutečnou bilancí nastal v roce 2009, kdy oproti plánovanému schodku 38 miliard dosáhl skutečný schodek 192 miliard, což je také zatím největší skutečný schodek v historii České republiky.²⁰

Tabulka č. 2: Státní rozpočet České republiky v jednotlivých letech (v mil. Kč)

	2006	2007	2008	2009	2010
Schodek (-) nebo přebytek (+)	-79 228	-26 685	-84 953	-217 698	-180 718
Celkové příjmy	1 327 765	1 476 428	1 498 574	1 461 995	1 484 522
Celkové výdaje	1 406 993	1 503 113	1 583 527	1 679 693	1 665 240

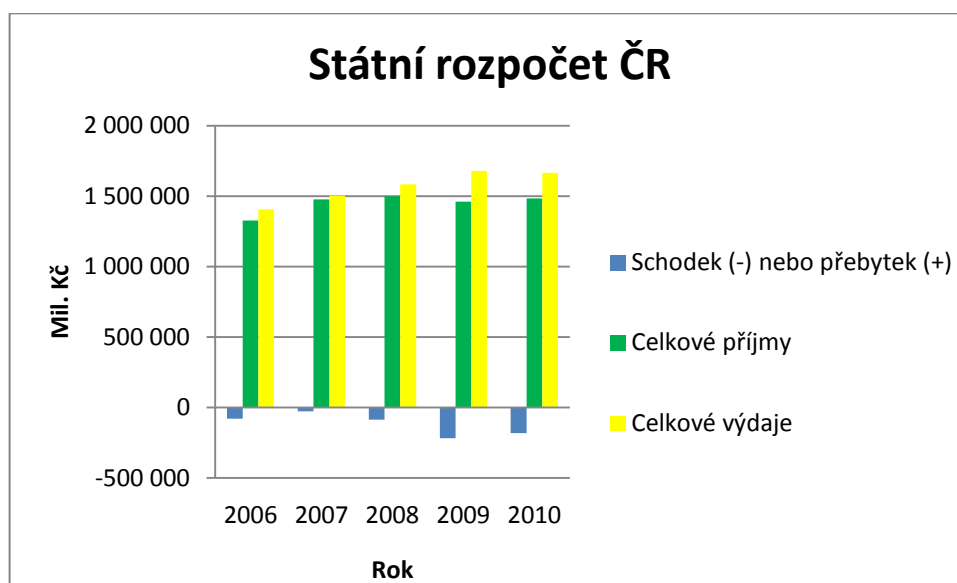
Zdroj: Ministerstvo financí, státní rozpočet: Jednotlivé roky v mil. Kč²¹

²⁰ Státní rozpočet [online]. [cit. 2012-03-28]. Přehled bilance rozpočtu. Dostupné z WWW:

http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C3%A1tn%C3%AD_rozpo%C4%8Det_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky#P.C5.99.C3.ADjmy

²¹ Státní rozpočet [online]. [cit. 2012-03-28]. Přehled bilance rozpočtu. Dostupné z WWW: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/zakon_o_sr_29642.html

Graf č. 1: Státní rozpočet České republiky

Zdroj dat: Státní rozpočet – Ministerstvo financí

3.3.5. Rozdíly mezi příjmy a výdaji státního rozpočtu

- vyrovnaný státní rozpočet
- přebytkový státní rozpočet – příjmy vyšší než výdaje
- deficitní státní rozpočet – příjmy nižší než výdaje = dluh, závisí na úrovni důchodu a na záměrech fiskální politiky (na velikosti důchodové daně, na vládních nákupech a transferech)²²
 - o cyklický deficit – změny ve výši daní a rozpočtových výdajů v souvislosti s výkyvy reálného produktu, nezaměstnanosti a cenové hladiny
 - o strukturální deficit – vyvolán vyššími výdaji než jsou příjmy z daní²³

²² Vlček, J.; *Ekonomie a ekonomika*, s. 418

²³ Klíma, J.; *Makroekonomie*, s. 118

3.3.6. Krytí strukturálního deficitu

Stát si může vypůjčit od jiných subjektů:

- na trhu cenných papírů – stát emituje státní cenné papíry (zejména obligace)
- od centrální banky – ta emituje peníze a poskytne dostatečné prostředky na krytí deficitu²⁴

3.3.7. Nástroje fiskální politiky

Záměrná opatření:

- programy vytváření nových pracovních míst financovaných vládou,
- konkrétní změny míry zdanění fyzických a právnických osob,
- konkrétní změny v rychlosti amortizace (odpisů),
- konkrétní výše sociálních dávek a transferových výdajů,
- změny ve výši výdajů na státní správu²⁵

Vestavěné stabilizátory:

- progresivní daň z příjmu
- pojištění pro platby v případě nezaměstnanosti
- státní výkup zemědělských přebytků
- subvence k cenám zemědělské produkce

Vestavěné stabilizátory také částečně zmírňují kolísání ekonomiky díky jejich stabilizační funkci.²⁶

²⁴ Klíma, J.; Makroekonomie, s. 118

²⁵ Makroekonomie [online]. [cit. 2012-03-28]. Nástroje fiskální politiky. Dostupné z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/41_nastroje_fiskalni_politiky.htm

²⁶ Klíma, J.; Makroekonomie, s. 119

3.3.8. Typy fiskální politiky

3.3.8.1. Expanzivní fiskální politika

Cílem je zvýšení agregátní poptávky či nabídky, což vede ke zvýšení úrovně produktu, snížení míry nezaměstnanosti a ke změně cenové úrovně.

3.3.8.2. Restriktivní fiskální politika

Cílem je zpomalení růstu agregátní poptávky či nabídky nebo jejich snížení. Výsledkem je tlumení růstu produktu a tlumení snižování míry nezaměstnanosti nebo dokonce snižování úrovně produktu a zvyšování míry nezaměstnanosti.²⁷

3.3.9. Cíle fiskální politiky

- udržovat ekonomický růst a vysokou zaměstnanost
- napomáhat zachování cenové stability
- utlumit výkyvy hospodářského cyklu²⁸

²⁷ Klíma, J.; Makroekonomie, s. 119

²⁸ Makroekonomie [online]. [cit. 2012-03-28]. Fiskální politika. Dostupné z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/33_fiskalni_politika.htm

4. PLATEBNÍ BILANCE ČESKÉ REPUBLIKY, EVROPSKÉ UNIE, SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH A ČÍNSKÉ LIDOVÉ REPUBLIKY

4.1. Platební bilance

Platební bilance země je jedním ze základních makroekonomických ukazatelů. Ve svém celku a v jednotlivých částech podává obraz o vnější ekonomické rovnováze země. V současné praxi se platební bilance chápe jako systematický výkaz či záznam všech hospodářských transakcí, které proběhly za určité období, zpravidla jeden rok, mezi devizovými tuzemci a devizovými cizozemci. To znamená, že kromě plateb do zahraničí a inkas ze zahraničí, tedy peněžních toků, platební bilance zaznamenává i hmotné toky (peněžní hodnotu věcných darů, barterových obchodů, reálných investic), hodnoty pohledávek a závazků atd. Platební bilance zemí jsou sestavovány v rozdílně podrobném členění s ohledem na účel použití. Velmi podrobné platební bilance, které obsahují více než sto položek, sestavuje Mezinárodní měnový fond na základě údajů od centrálních bank svých členů a zveřejňuje je v „Balance of Payments Yearbook“ – Ročence platební bilance.

V následující tabulce je naznačena základní struktura platební bilance podle metodiky Mezinárodního měnového fondu (používaná od roku 1995)

Tabulka č. 3: Základní struktura platební bilance

	KREDIT	DEBET
Běžný účet		
Zboží	export	Import
Služby	export	Import
Výnosy	import	Export
Běžné převody	import	Export
Kapitálový účet		
Kapitálové převody	import	Export
Finanční účet		
Přímé investice	import	Export
Portfoliové investice	import	Export
Ostatní investice		
Dlouhodobé	import	Export
Krátkodobé	import	Export
Chyby, opomenutí a kurzové rozdíly		
Změna rezerv	snížení	Zvýšení

Zdroj: Velká ekonomická encyklopedie

Rozlišujeme vertikální a horizontální strukturu platební bilance. Vertikální struktura představuje rozdělení položek bilance na kreditní („dal“) a debetní („má dáti“). Základním orientačním kritériem pro toto členění je vztah dané transakce k devizové nabídce a poptávce. Kreditní položky zpravidla představují zvýšení nabídky deviz, zatímco debetní položky zvyšují poptávku po devizách. Vzhledem ke konstrukci platební bilance na principech podvojného účetnictví je každá transakce evidována na dvou účtech, jednou jako kredit a jednou jako debet. Součástí vertikální struktury platební bilance podle potřeby je i její měnové a územní členění z důvodů možné rozdílné kvality měny. V tabulce vymezené skupiny, nazývané účty, do kterých jsou jednotlivé transakce zařazovány, tvoří horizontální strukturu platební bilance. Pro ni je podstatné členění na běžný účet,

kapitálový a finanční účet, položku chyb a opomenutí a položku změna rezerv centrální banky.

Jedním z klíčových pojmů analýzy platební bilance je kumulativní saldo, tj. rozdíl mezi kreditními a debetními položkami v určité části horizontální struktury. Pro ekonomickou analýzu se využívá pouze několik přesně definovaných kumulativních sald. Jde o salda obchodní bilance, výkonové bilance, běžné bilance, základní bilance, upravené základní bilance a saldo maximální likvidity. Prostřednictvím salda jedné z uvedených bilancí, tj. na různé úrovni kumulativního salda, lze definovat jednu z rovnováh vnějších ekonomických vztahů, např. na úrovni obchodní nebo výkonové bilance, na úrovni běžného účtu atp. K rovnováze na posuzované úrovni dochází, jestliže strany kreditu a debetu jsou hodnotově vyrovnány (nulové saldo). V opačném případě jde buď o deficit (schodek) nebo přebytek a příslušné záporné nebo kladné saldo na jednom účtu musí být vyrovnáno opačným saldem na účtu jiném.²⁹

4.1.1. Platební bilance a Česká národní banka

Údaje o platební bilanci se sestavují v souladu se zákonem o České národní bance, č. 6/1993 Sbírky zákonů, a zákonem o ochraně osobních údajů, č. 101/2000 Sbírky zákonů a v souladu s právními předpisy Evropské Unie.

Údaje o platební bilanci jsou šířeny ČNB jako služba veřejnosti. Česká národní banka spolupracuje s Českým statistickým úřadem, dále jen ČSÚ, Ministerstvem financí, dále jen MF, vládními agenturami, podnikovým sektorem (např. na dopravu a pojištění společností), obchodníky s cennými papíry jiných bank a finančními institucemi.

Český statistický úřad (který poskytuje data o vývozu a dovozu zboží, dopravě a dalších službách souvisejících s cestováním a data a údaje o náhradách zaměstnancům, převodech) a ministerstvo financí (které poskytuje údaje o oficiálních vnějších půjčkách)

²⁹ Žák, M.; Velká ekonomická encyklopedie, s. 570

přispívají k sestavení platební bilance. Další zdroje dat jsou vládní agentury a podnikové sféry.

Efektivní využití zdrojů je předmětem externího auditu ověření. Na konci finančního roku je ČNB povinna sestavit výkaz zisků a ztrát, který musí být zajištěn a ověřen externím auditem. To se pak použije jako základ pro výroční finanční zprávu, která je předložena Parlamentu k posouzení. ČNB je rovněž povinna zveřejňovat pravidelné desetidenní rozvahy k její finanční situaci.

V dubnu 2006 se stala ČNB integrovaným orgánem dohledu nad finančním trhem, kterým se dříve zabývala Komise pro cenné papíry, Úřad pro státní dozor v pojišťovnictví a penzijním připojištění, a Úřad pro dohled nad družstevními záložnami.

ČNB předpokládá, že harmonizace s evropskými standardy, včetně zavádění nových statistik a revizí stávajících statistik je základním předpokladem pro efektivní použití statistik na evropské i národní úrovni a vysoce kvalitní statistiky jsou nejen důležitým vnějším úkolem, ale také předpokladem pro dobré analytické práce. ČNB již učinila významný pokrok směrem k úrovni ostatních členských států EU. Jejím úkolem bude poskytovat chybějící statistické údaje a pokračovat v procesu harmonizace podle nově stanovených požadavků, spolu s ostatními členskými státy.

Přetrvávající Cílem je zlepšit dostupnost a kvalitu dat prostřednictvím intenzivnější komunikace s uživateli.

Sledování kvality statistických programů je založeno na "nařízení Evropského společenství č. 184/2005 ze dne 12. ledna 2005 o statistice Společenství, platební bilanci, mezinárodním obchodu se službami a přímých zahraničních investicích. Podle Eurostatu a Evropské centrální banky jsou zprávy o kvalitě národních údajů vypracovány na základě národních dokumentů.³⁰

³⁰ Mezinárodní měnový fond [online]. [cit. 2012-03-28]. Platební bilance ČR. Dostupné z WWW: <http://dsbb.imf.org/Pages/SDDS/CtyCtgBaseList.aspx?ctycode=CZE&catcode=BO P00>

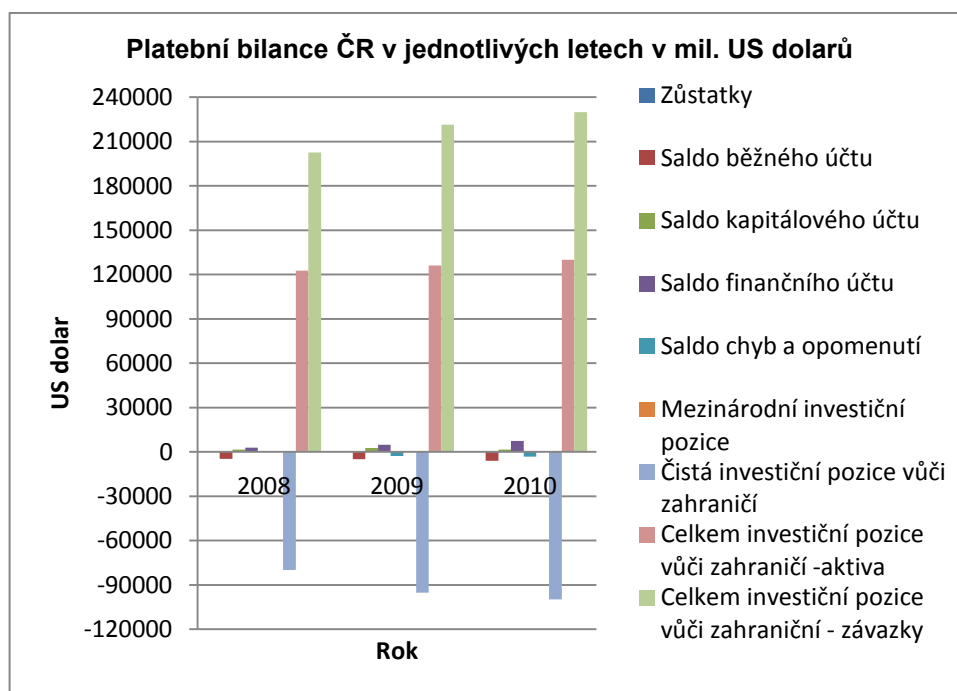
Následná tabulka shrnuje platební bilanci České republiky za jednotlivé roky a je udána v milionech amerických dolarů.

Tabulka č. 4: Platební bilance České republiky v mil. USD

	2008	2009	2010
Zůstatky			
Saldo běžného účtu	-4 773,61	-4 848,88	-5 992,26
Saldo kapitálového účtu	1 619,97	2 730,73	1 679,53
Saldo finančního účtu	2 984,20	4 764,34	7 411,94
Saldo chyb a opomenutí	169,44	-2 646,19	-3 099,21
Mezinárodní investiční pozice			
Čistá investiční pozice vůči zahraničí	-79 862,56	-95 291,13	-99 814,90
Celkem investiční pozice vůči zahraničí -aktiva	122 751,31	126 225,46	129 988,71
Celkem investiční pozice vůči zahraniční - závazky	202 613,87	221 516,59	229 803,62

Zdroj: Mezinárodní měnový fond: Platební bilance ČR.

Graf č. 2: Platební bilance České republiky

Zdroj dat: Mezinárodní měnový fond

4.2. PLATEBNÍ BILANCE V ZEMÍCH EVROPSKÉ UNIE

Statistiky platební bilance pro eurozónu jsou založeny na sběru dat od zpravodajských jednotek organizovaných vnitrostátními orgány ve lhůtě pro poskytování údajů:

- měsíčně: do třiceti pracovních dnů po skončení sledovaného období,
- čtvrtletně: do tří měsíců od konce čtvrtletí, ke kterému datu se vztahují.

Údaje jsou uvedeny v tabulce připojené k měsíční statistické tiskové zprávě Evropské centrální banky v miliardách eur pro následující součásti: položky běžného účtu (zboží, služby, výnosy a běžné transfery), investiční účet, položky finančního účtu (přímé investice, portfoliové investice, ostatní investice a rezervní aktiva).

Shromažďování statistických informací pro plnění úkolů Evropského systému centrálních bank (ESCB) vychází z článku 5 statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky (dále jen Statut) a je uskutečňováno v rámci Rady Nařízení Evropského společenství č. 2533/98 ze dne 23. listopadu 1998 o shromažďování statistických informací Evropskou centrální bankou (Úřední věstník Evropské unie L 318 str. 8)., ve znění nařízení Rady Evropského společenství č. 951 / 2009 ze dne 9. října 2009.

Požadavky pro členské země eurozóny jsou stanoveny v pokynu k tématu statistické zpravodajské povinnosti stanovené Evropskou centrální bankou v oblasti platební bilance a výkazu devizových rezerv investiční pozice "z 16. července 2004 (ECB/2004/15, L 354, 30.11.2004, s. 34.) a kterým se mění zásady Evropské centrální banky 31. května 2007 (ECB/2007/3, L 159, 20.6.2007, s. 48.) a v souladu s článkem 30 statutu ESCB.³¹

³¹ Mezinárodní měnový fond [online]. [cit. 2012-03-28]. Platební bilance EU. Dostupné z WWW: <http://dsbb.imf.org/Pages/SDDS/CtyCtgBaseList.aspx?ctycode=EMU&catcode=BOP00>

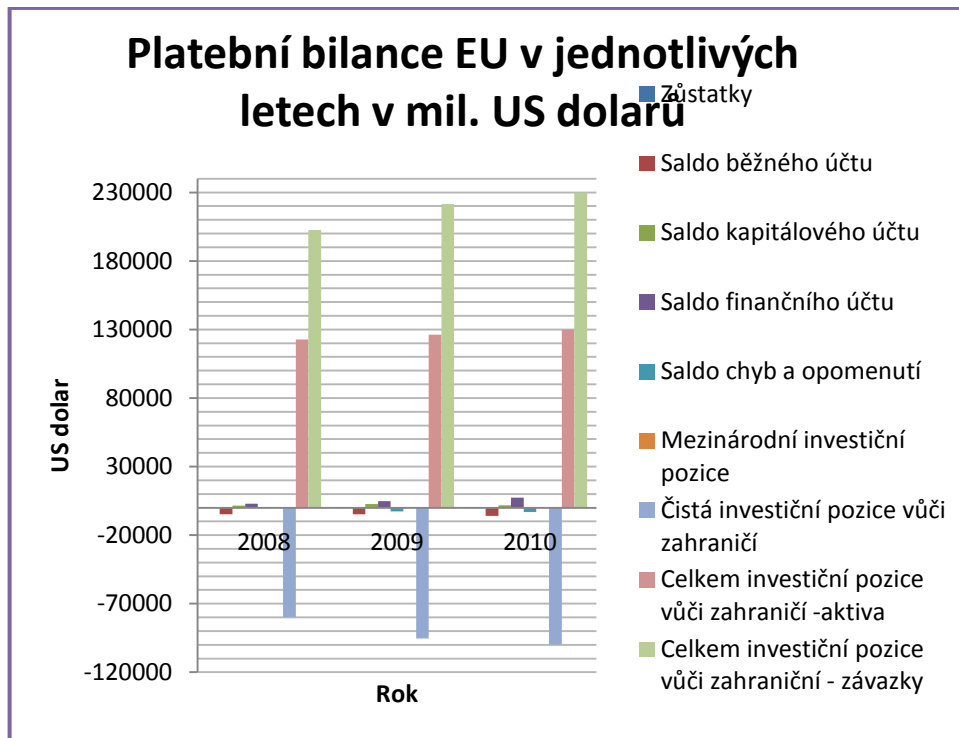
Následující tabulka znázorňuje shrnutí platební bilance celé Evropské Unie za jednotlivé roky a je uvedena v milionech amerických dolarů.

Tabulka č. 5: Platební bilance Evropské Unie v mil. USD

	2008	2009	2010	2011
Zůstatky				
Saldo běžného účtu	-199 938,25	-31 595,10	-55 959,88	-42 295,99
Saldo kapitálového účtu	14 234,73	9 365,02	6 802,38	13 528,09
Saldo finančního účtu	168 905,84	17 164,47	60 731,88	13 128,36
Saldo chyb a opomenutí	16 797,68	5 065,62	-11 574,39	15 639,54
Mezinárodní investiční pozice				
Čistá investiční pozice vůči zahraničí	-2 148 026,82	-2 083 202,05	-1 696 767,82	...
Celkem investiční pozice vůči zahraničí – aktiva	19 544 751,79	20 622 441,07	22 066 578,85	...
Celkem investiční pozice vůči zahraniční – závazky	21 692 778,61	22 705 643,12	23 763 346,67	...

Zdroj: Mezinárodní měnový fond: Platební bilance EU.

Graf č. 3: Platební bilance Evropské Unie

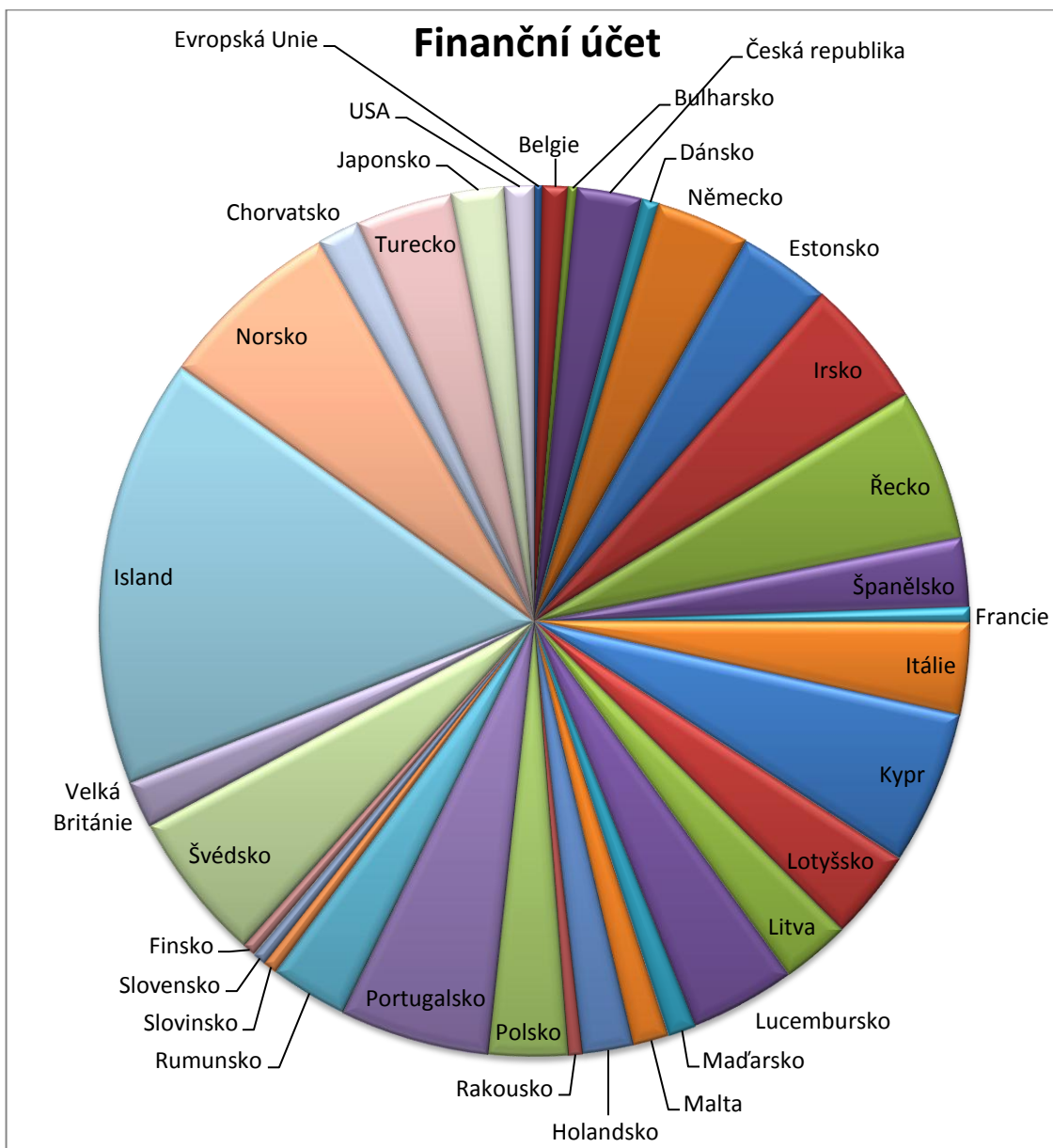
Zdroj dat: Mezinárodní měnový fond

Tabulka č. 6: Platební bilance - Hlavní složky finančního účtu platební bilance pro rok 2010 (v % HDP)

	% HDP						
	Finanční účet	Pasiva přímých zahraničních investic	Příliv přímých zahraničních investic	Portfoliové investice, majetek	Portfoliové investice, závazky	Ostatní investice, majetek	Ostatní investice, závazky
Evropská Unie	0,5	-1,9	1,4	-1,6	3,2	-1,9	1,3
Belgie	-1,5	-10,4	15,4	1,9	-2	1,8	-8,3
Bulharsko	0,6	-0,5	4,9	-1,6	-0,2	-0,1	-2,9
Česká republika	3,9	-0,9	3,5	0,4	3,9	-2,4	0,6
Dánsko	-1,1	-1,1	-2,4	-4,9	3,4	-2,6	6,7
Německo	-5,7	-3,3	1,4	-6,9	1,9	-5,2	7,2
Estonsko	-5,6	-0,7	8	-2	-1	-8,9	-6,9
Irsko	7,9	-8,6	12,7	12	48,3	-10,2	-38,7
Řecko	9,3	-0,3	0,1	5,6	-14,8	3,3	15,2
Španělsko	4,2	-1,5	1,7	6,6	-3,2	-1,5	1,4
Francie	0,9	-3,3	1,3	1,2	5	-6,1	1,4
Itálie	5,6	-1,6	0,4	-2	4,5	3,2	1,4
Kypr	9,4	-2,9	3,3	-14,7	3,6	77,3	-58
Lotyšsko	-5,5	-0,1	1,6	-0,8	-0,1	-3,6	2,5
Litva	-4,2	-0,2	2,1	-1,5	6,6	-1,1	-7,9
Lucembursko	-6,4	-334,5	373,6	-238,2	353,1	-305	101,8
Maďarsko	-1,7	-1	1,4	-0,4	0,2	-0,1	0,5
Malta	-2,2	-1,1	12,7	-51,8	0	8,4	29,6
Holandsko	-3,1	-6,4	-1,7	1,6	6,1	-5,4	4,8
Rakousko	-0,9	-2,2	1	-2,3	-0,2	5,2	-2
Polsko	4,8	-1,2	1,9	-0,2	5,7	-0,8	2,8
Portugalsko	9,1	3,7	0,6	-1,4	-4,2	-3,9	14,7
Rumunsko	4,7	0	1,8	-0,3	1	0,1	4,8
Slovinsko	0,9	0,2	0,8	-1,1	6,6	1,9	-7,2
Slovensko	-0,8	-0,4	0,5	-3,9	2,1	-0,6	1,6
Finsko	-0,8	-4,4	2,9	-12,1	8,6	-10,8	14,2
Švédsko	-9,2	-7	1,3	-4	8,3	-6,5	-2,3
Velká Británie	2,9	-0,5	2	-5,8	6,5	-16	15
Island	26,2	20,8	3,8	-0,4	-83,5	18,5	82,6
Norsko	-11,3	-3	2,9	-12,7	7,9	-6,8	1,4
Chorvatsko	2,6	0,2	0,5	-0,8	1,7	1,4	0,3
Turecko	5,9	-0,2	1,3	-0,5	2,7	1	3,4
Japonsko	-3,2	-1	0	-4,9	2,1	-2,5	3,7
USA	1,8	-2,4	1,6	-1,1	4,9	-3,4	2,1

Zdroj: Mezinárodní měnový fond: Platební bilance.

Graf č. 4: Finanční účet jednotlivých zemí Evropské Unie a jiných států v mil. USD

Zdroj dat: Mezinárodní měnový fond

4.3. PLATEBNÍ BILANCE SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH

Data jsou šířena v milionech dolarů za následující: dovoz a vývoz zboží, vývoz a dovoz služeb, inkasa a platby příjmů; čisté jednostranné transfery, transakce kapitálového účtu, na finanční toky přímých investic pro cenné papíry, pro americkou měnu, pro banky a nebankovní subjekty a změny ve vládních amerických aktivech jiných než oficiální rezervní aktiva v majetku amerických oficiálních rezerv, a na zahraničních oficiálních aktivech ve Spojených státech. Údaje jsou rovněž zveřejněny na zůstatky: zboží, služeb, zboží a služeb, příjmů, zboží, služeb a příjmů, a běžného účtu. Údaje o všech předepsaných prvcích jsou propuštěny současně všem zúčastněným stranám tím, že vydají tiskovou zprávu, "Americký mezinárodních transakcích."

Statistika platební bilance se shromažďuje na základě zmocnění v Bretton Woods dohodě podle zákona (veřejné právo 79-171, ve znění pozdějších předpisů [31 USC 286f]) a Mezinárodními investicemi a obchodem se službami Survey podle zákona (veřejné právo 94-472, ve znění pozdějších předpisů).

Úřad pro řízení a rozpočet v oblasti statistických informací brání včasnému přístupu k informacím, které mohou mít vliv na finanční a komoditní trhy, zajišťuje spravedlivé a řádné propuštění těchto citlivých údajů, a zachovává rozdíl mezi politikou neutrálního zveřejňování údajů o statistických úřadech a jejich interpretací s politickými úředníky. Dále stanoví postupy pro přístup prezidenta a přísná pravidla pro zabavení souvisejících přístupů tisku a politických činitelů. Předseda obdrží kopii zprávy prostřednictvím předsedy Rady ekonomických poradců večer před veřejným vydáním. Tyto údaje jsou poskytovány i na katedře politických úředníků („Obchod na uzamčený základ“) jednu hodinu před oficiálním vydáním. Tisková zpráva a všechny publikace naznačují, že údaje za poslední čtvrtletí jsou předběžné a obsahují odhady chybějících zdrojových dat v některých případech. Odhady za předchozí čtvrtletí byly revidovány. Po první revizi nejsou prováděny žádné další revize do příštího června, kdy jsou vyráběny roční (historické) revize. Historické revize zahrnují změny v důsledku nových datových zdrojů a nových metod odhadu, navíc k aktualizovaným zdrojovým datům. Historické úpravy jsou shrnuty

v tiskové zprávě v červnu a vysvětleny podrobněji buď v technické poznámce nebo článku o revidovaných odhadech v červencovém vydání časopisu „Přehled o běžné záležitosti.“

Otázky z měsíčního šetření Aktuálního obchodu za duben, červenec, říjen a leden zveřejňují čtvrtletní podrobné údaje, včetně geografických rozdělení pro hlavní platební bilanci složek, jakož i platební bilanci v obou sezónně očištěných a neočištěných formátech.³²

Tabulka shrnuje platební bilanci Spojených států amerických za jednotlivé roky uvedené v milionech amerických dolarů.

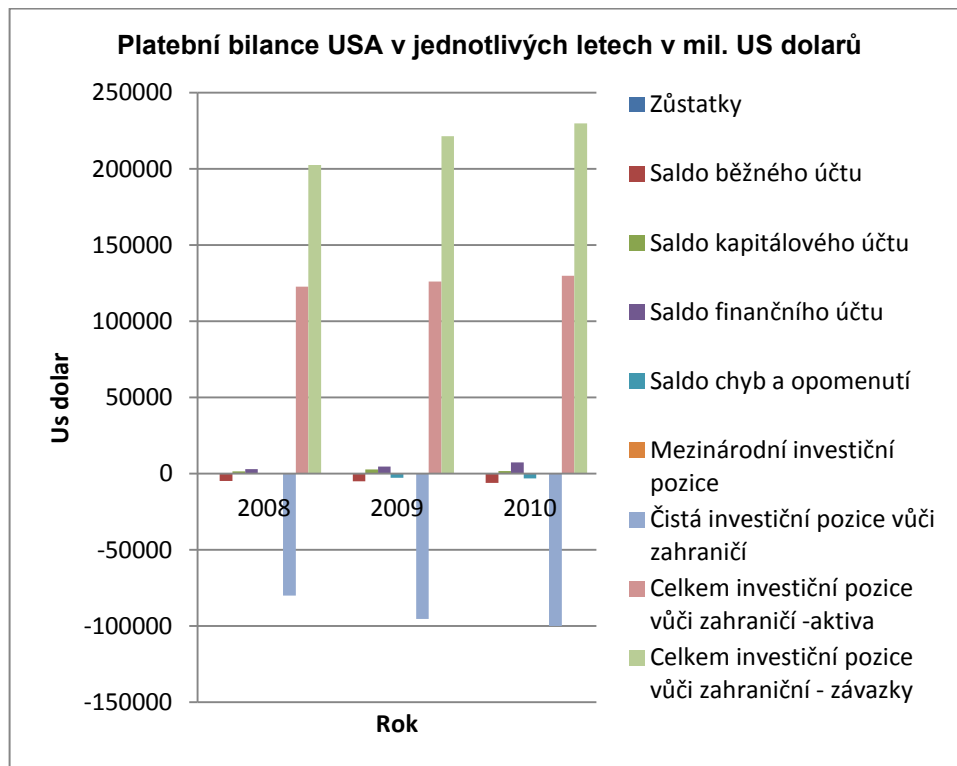
Tabulka č. 7: Platební bilance Spojených států amerických

	2008	2009	2010
Zůstatky			
Saldo běžného účtu	-677 140,57	-376 554,08	-470 902,20
Saldo kapitálového účtu	6 010,17	-140,13	-152,35
Saldo finančního účtu	730 576,33	245 901,11	254 297,65
Saldo chyb a opomenutí	-59 445,93	130 793,10	216 756,89
Mezinárodní investiční pozice			
Čistá investiční pozice vůči zahraničí	-3 260 158,27	-2 396 427,07	-2 470 989,15
Celkem investiční pozice vůči zahraničí -aktiva	19 464 716,94	18 487 041,49	20 315 359,21
Celkem investiční pozice vůči zahraniční - závazky	22 724 875,21	20 883 468,56	22 786 348,36

Zdroj: Mezinárodní měnový fond: Platební bilance USA.

³² Mezinárodní měnový fond [online]. [cit. 2012-03-28]. Platební bilance USA. Dostupné z WWW: <http://dsbb.imf.org/Pages/SDDS/CtyCtgBaseList.aspx?ctycode=USA&catcode=BO P00>

Graf č. 5: Platební bilance Spojených států amerických

Zdroj dat: Mezinárodní měnový fond

Od roku 2008 (od počátku světové krize) klesá saldo běžného, kapitálového a finančního účtu.

4.4. PLATEBNÍ BILANCE ČÍNSKÉ LIDOVÉ REPUBLIKY

Údaje o platební bilanci v běžném členění pro vyspělé země (na základě klasifikace a účetních metod Mezinárodního měnového fondu) se v Čínské lidové republice začaly publikovat v materiálech vydávaných ústřední čínskou bankou až od roku 1999, a to ještě s časovou prodlevou, takže chybí historická návaznost. V podstatě lze považovat za relevantní údaje až od roku 2000; do této doby se čísla uveřejněná Státní správou deviz (State Administration of Foreign Exchange) dále jen SAFE značně rozcházejí s těmi, které uvádí Mezinárodní měnový fond. Podle údajů SAFE dosáhl za rok 2010 přebytek běžného účtu hodnoty 305,4 mld. USD (tj. o 2,8% více než v roce 2009), opět zejména díky přebytku obchodní bilance. Kapitálový účet Čínské lidové republiky vykázal za stejné období přebytek 226 mld. USD, celková bilance tudíž činila 471,7 mld. USD.

Devizové rezervy (bez zlata) po celý rok 2010 rostly a ke konci roku dosáhly částky 2.847,3 mld. USD, tzn. nárůst o 18,6 % oproti roku 2009. Kumulování rezerv tedy nadále pokračuje. Obrovské zásoby přebytečného kapitálu Čínská lidová republika využívá např. k nákupům obligací amerického ministerstva financí, což bylo ve světle přetrvávající finanční krize na americkém trhu důvodem k řadě diskusí a v poslední době byly patrné změny v přístupu. Kromě toho Čínská lidová republika investuje po celém světě do strategických odvětví a nákupu surovinových zásob.

Ve snaze snížit devizové rezervy a rozšířit možnosti investování, zavedla Čínská lidová republika tzv. Kvalifikované domácí institucionální investory (Qualified Domestic Institutional Investors) dále jen QDII systém pro ty, kteří chtějí investovat v zahraničí. Dne 10. října 2006 poskytl čínský regulátor devizových rezerv systému QDII kvótu ve výši 11,6 mld. USD, další liberalizace nastala na konci roku 2010. Podle čínských expertů se jedná o správný přístup, jak umožnit oboustranný tok kapitálu. Zároveň se klade mnohem větší důraz na atraktivitu zahraničního investování, než na obavy z přílišného odlivu kapitálu.

Čínská lidová republika tak postupně opouští politiku dlouhodobého udržování devizových rezerv ve státní pokladně a místo toho povzbuzuje domácnosti a podnikatele k držení většího množství zahraniční měny. Jednotlivec tak nyní může každý rok zakoupit zahraniční měnu, a to až do výše 20 tisíc USD - ve srovnání s předchozím limitem ve výši 8 tisíc USD.

Čína je současně největším zahraničním držitelem amerických státních obligací, a to v celkové částce přes 1 173,5 mld. USD (červenec 2011, US Treasury data), představující více než 30% celkových devizových rezerv země. U čínských vládních orgánů však doposud přetrvávají obavy, že v důsledku vysokého amerického fiskálního deficitu by mohlo dojít k nárůstu inflace a výraznějšímu poklesu kurzu USD. V takovém případě by čínské kapitálové investice zaznamenaly vysoké ztráty. V reakci na čínský apel vybízející americkou stranu k realizaci odpovídající hospodářské a fiskální politiky a k zabezpečení čínských investic v USA, ministr financí USA T. Geithner zdůraznil, že Obamova administrativa již v tuto chvíli vyvíjí úsilí o snížení deficitu na přijatelnou úroveň. T. Geithner nepředpokládá, že by mohlo dojít k většímu poklesu kurzu USD, a zároveň čínské představitele opakovaně ujišťuje, že čínské kapitálové investice v USA jsou z americké strany náležitým způsobem zabezpečeny.

Co se týče zlatých zásob, podle údajů Národního statistického úřadu vlastnila Čínská lidová republika ke konci roku 2010 33,9 mil. uncí zlata.³³

Tabulka shrnuje platební bilanci Čínské lidové republiky v jednotlivých letech a je uvedena v milionech amerických dolarů.

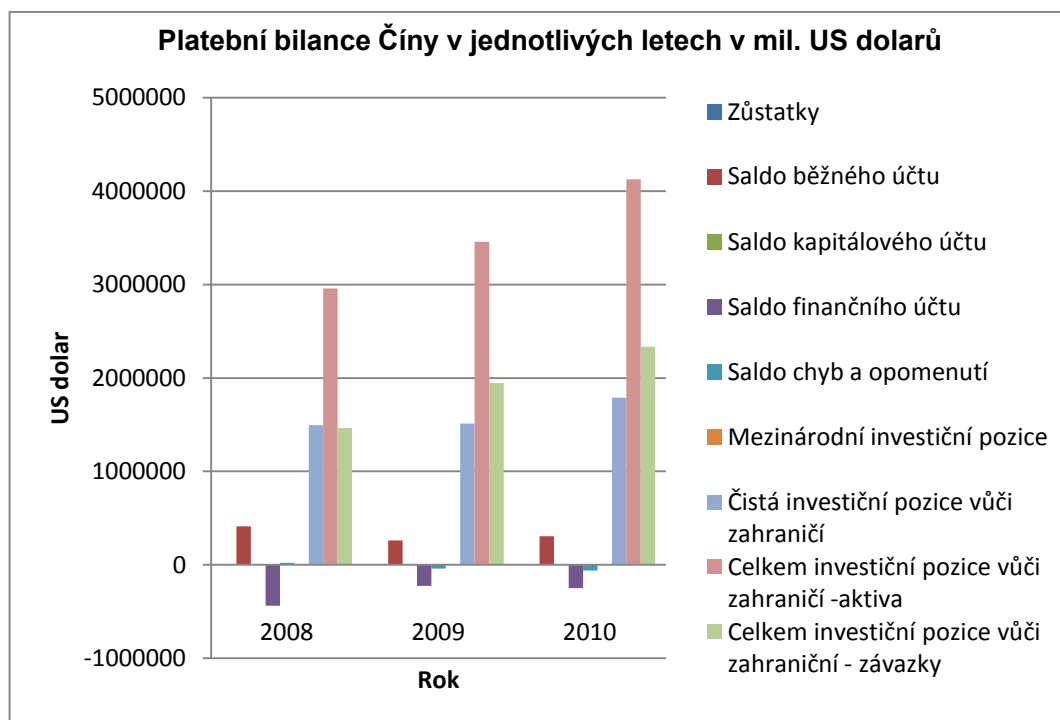
³³ Oficiální portál pro podnikání a export [online]. [cit. 2012-03-28]. Čína: Finanční a daňový sektor. Dostupné z WWW: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-financni-a-danovy-sektor/5/1000539/#sec2>

Tabulka č. 8: Platební bilance Čínské lidové republiky

	2008	2009	2010
Zůstatky			
Saldo běžného účtu	412 363,81	261 120,25	305 373,97
Saldo kapitálového účtu	3 051,45	3 957,52	4 630,33
Saldo finančního účtu	-436 283,27	-223 653,10	-250 244,17
Saldo chyb a opomenutí	20 868,01	-41 424,67	-59 760,13
Mezinárodní investiční pozice			
Čistá investiční pozice vůči zahraničí	1 493 816,17	1 510 680,63	1 790 651,81
Celkem investiční pozice vůči zahraničí –aktiva	2 956 691,07	3 457 065,79	4 126 042,60
Celkem investiční pozice vůči zahraniční – závazky	1 462 874,90	1 946 385,16	2 335 390,78

Zdroj: Mezinárodní měnový fond: Platební bilance Čínské lidové republiky

Graf č. 6: Platební bilance Čínské lidové republiky

Zdroj dat: Mezinárodní měnový fond

Tabulka č. 9: Souhrnná tabulka platební bilance vybraných zemí za rok 2010

	EU	USA	Čína
Saldo běžného účtu	-55 959,88	-470 902,20	305 373,97
Saldo kapitálového účtu	6 802,38	-152,35	4 630,33
Saldo finančního účtu	60 731,88	254 297,65	-250 244,17
Saldo chyb a opomenutí	-11 574,39	216 756,89	-59 760,13
Čistá investiční pozice vůči zahraničí	-1 696 767,82	-2 470 989,15	1 790 651,81
Celkem investiční pozice vůči zahraničí –aktiva	22 066 578,85	20 315 359,21	4 126 042,60
Celkem investiční pozice vůči zahraniční – závazky	23 763 346,67	22 786 348,36	2 335 390,78

Zdroj: Mezinárodní měnový fond

4.5. HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT ČESKÉ REPUBLIKY, SPOJENÁCH STÁTŮ AMERICKÝCH A ČÍNSKÉ LIDOVÉ REPUBLIKY

Hrubý domácí produkt, (dále jen HDP), vyjadřuje velikost ekonomiky. Je to celková hodnota statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území. Změna za určité období ukazuje rychlost hospodářského růstu země. HDP přepočtený na jednoho obyvatele lze použít jako hrubé měřítko životní úrovně a relativního bohatství společnosti.³⁴

HDP je ve skutečnosti suma peněžní hodnoty spotřeby, investic, vládních nákupů a čistých vývozů.

Tabulka níže znázorňuje meziroční vývoj hrubého domácího produktu v procentech mezi jednotlivými lety. V roce 2007 zasáhla Spojené státy americké hypoteční krize, z důvodu zvýšení ceny komodit (např. ropy - zvýšení spotřebitelské ceny), která v roce 2008 vyvrcholila ve světovou finanční krizi.

Z následující tabulky je patrné, že celková peněžní hodnota statků a služeb Čínské lidové republiky se drží stále v plusových procentech. Je to velmoc, které se téměř nedotkla světová krize v roce 2008, protože je soběstačná a má vysoký export. Českou republiku ale světová finanční krize zasáhla.

³⁴ Hrubý domácí produkt [online]. [cit. 2012-03-28]. O HDP. Dostupné z WWW: <http://www.penize.cz/80357-co-je-hruby-domaci-produkt-hdp>

Tabulka č. 10: Vývoj HDP v %

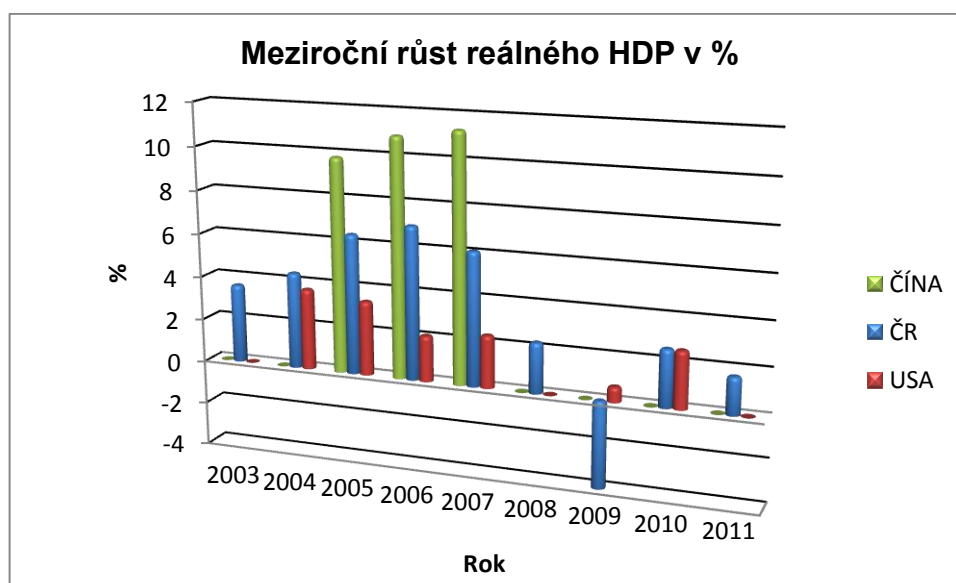
Vývoj HDP (v %)

	2005	2006	2007	2008	2009
ČR	1,09	0,87	0,38	-1,74	-0,65
USA	0,62	1,14	-0,96	-0,30	3,71
ČÍNA	1,11	1,04	0,71	1,24	1,00

Zdroj dat: Ekonomický portál: Euroekonom

Následující graf znázorňuje meziroční růst reálného HDP v % za jednotlivé roky a pro jednotlivé země.

Graf č. 7: Meziroční růst HDP v %

Vlastní práce, zdroj dat: Ekonomický portál: Euroekonom

Tabulka č. 11: HDP na obyvatele v USD

	USD
ČÍNA	5300
ČR	24400
EU	7600
USA	46000

Zdroj: Eurostat

Z této tabulky je patrný HDP na obyvatele Číny, ČR, EU a USA. Hrubý domácí produkt na obyvatele se vypočte jako: $\text{HDP země} / \text{obyvatelstvo dané země}$, a tím se zjistí, kolik má který stát HDP na člověka.

5. ZÁVĚR

Výši běžného účtu platební bilance Evropské Unie za poslední 4 roky ovlivnila hlavně světová finanční krize. Sumy obchodní bilance, bilance služeb a výnosů byly nejzávažnější v roce 2008, kdy schodek činil bez mála 200 milionů amerických dolarů. Postupem času se snižuje, ale stále se nedostal do plusových položek tedy přebytku. Dopady krize se stále objevují hlavně v cenách ropy. Přestože se cena stále zvyšuje, ostatní státy ji od Spojených států i nadále importují, i když to pro ně představuje již zmíněný schodek běžného účtu platební bilance.

Čínskou lidovou republiku krize také zasáhla, ale ne v takové míře jako například Evropskou Unii. Je to silně soběstačná velmoc, proto se sumy obchodní bilance, bilance služeb a výnosů za poslední 4 roky drží stále v průměru kolem 300 milionů amerických dolarů.

Výše Finančního účtu všech zemí se od krize také odvíjí. Suma bilance investic a hlavně ostatního kapitálu (jako jsou úvěry poskytované do zahraničí a přijaté od zahraničí) Spojených států v roce 2008 činila přebytek 730 milionů USD a v roce 2010 poklesla na 255 mil. USD, i když se čistá investiční pozice vůči zahraničí pohybovala ve schodku téměř 2 500 mil. USD. Oproti tomu Čínská lidová republika měla výši finančního účtu 250 mil. USD ve schodku, ale zase investice vůči zahraničí necelé 2 000 mil. USD přebytku. Evropská Unie má jako Spojené státy americké finanční účet v přebytku, ale čisté investice vůči zahraničí ve schodku skoro 1 700 mil. USD.

Z celého porovnání platebních bilancí za poslední 4 roky vyplývá, že světová finanční krize opravdu zasáhla všechny země a málokteré se podařilo dostat zpět na sumy, nebo se alespoň přiblížit těm, které byly uváděny těsně před krizí.

6. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

6.1. Tištěné dokumenty:

Klíma, J.; Makroekonomie. 1. vydání. Brno: Alfa Publishing, 2006. 141 s. ISBN 80-86851-27-3.

Vlček, J. a kol: Ekonomie a ekonomika. 2. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2003. 512 s. ISBN 80-86395-45-6.

Žák, M. a kol: Velká ekonomická encyklopedie. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2002. 887 s. ISBN 80-7201-381-5.

6.2. Elektronické dokumenty:

Česká národní banka [online]. [cit. 2012-03-28]. O ČNB. Dostupné z WWW:
http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/

Česká národní banka [online]. [cit. 2012-03-28]. O ČNB. Dostupné z WWW:
http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/

Hrubý domácí produkt [online]. [cit. 2012-03-28]. O HDP. Dostupné z WWW:
<http://www.penize.cz/80357-co-je-hruby-domaci-produkt-hdp>

Makroekonomie [online]. [cit. 2012-03-28]. Fiskální politika. Dostupné z WWW:
http://www.ceed.cz/makroekonomie/33_fiskalni_politika.htm

Makroekonomie [online]. [cit. 2012-03-28]. Historické přístupy k roli státu v ekonomice. Dostupné z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/03_role_statu_v_ekonomice.htm

Makroekonomie [online]. [cit. 2012-03-28]. Historický vývoj monetární politiky. Dostupné z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/18_historie_monet_politiky.htm

Makroekonomie [online]. [cit. 2012-03-28]. Nástroje fiskální politiky. Dostupné z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/41_nastroje_fiskalni_politiky.htm

Makroekonomie [online]. [cit. 2012-03-28]. Přímé nástroje centrální banky. Dostupné z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/25_prime_nastroje_CNB.htm

Makroekonomie [online]. [cit. 2012-03-28]. Přímé nástroje centrální banky. Dostupné z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/26_neprime_nastroje_CNB.htm

Makroekonomie [online]. [cit. 2012-03-28]. Výdaje státního rozpočtu. Dostupné z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/37_vydaje_statniho_rozpocetu.htm

Mezinárodní měnový fond [online]. [cit. 2012-03-28]. Platební bilance ČR. Dostupné z WWW: <http://dsbb.imf.org/Pages/SDDS/CtyCtgBaseList.aspx?ctycode=CZE&catcode=BOP00>

Mezinárodní měnový fond [online]. [cit. 2012-03-28]. Platební bilance EU. Dostupné z WWW: <http://dsbb.imf.org/Pages/SDDS/CtyCtgBaseList.aspx?ctycode=EMU&catcode=BOP00>

Mezinárodní měnový fond [online]. [cit. 2012-03-28]. Platební bilance USA. Dostupné z WWW: <http://dsbb.imf.org/Pages/SDDS/CtyCtgBaseList.aspx?ctycode=USA&catcode=BOP00>

Oficiální portál pro podnikání a export [online]. [cit. 2012-03-28]. Čína: Finanční a daňový sektor. Dostupné z WWW: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-financni-a-danovy-sektor/5/1000539/#sec2>

Státní rozpočet [online]. [cit. 2012-03-28]. Přehled bilance rozpočtu. Dostupné z WWW: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/zakon_o_sr_29642.html

Státní rozpočet [online]. [cit. 2012-03-28]. Přehled bilance rozpočtu. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C3%A1tn%C3%AD_rozpo%C4%8Det_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky#P.C5.99.C3.Adjmy

Státní rozpočet [online]. [cit. 2012-03-28]. Státní rozpočet. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C3%A1tn%C3%AD_rozpo%C4%8Det

7. PŘÍLOHY

7.1. Příloha č. 1: Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Struktura státního rozpočtu ČR

Tabulka č. 2: Státní rozpočet České republiky v jednotlivých letech (v mil. Kč)

Tabulka č. 3: Základní struktura platební bilance

Tabulka č. 4: Platební bilance České republiky v mil. USD

Tabulka č. 5: Platební bilance Evropské Unie v mil. USD

Tabulka č. 6: Platební bilance - Hlavní složky finančního účtu platební bilance pro rok 2010 (v % HDP)

Tabulka č. 7: Platební bilance Spojených států amerických

Tabulka č. 8: Platební bilance Čínské lidové republiky

Tabulka č. 9: Souhrnná tabulka platební bilance vybraných zemí za rok 2010

Tabulka č. 10: Vývoj HDP v %

Tabulka č. 11: HDP na obyvatele v USD

7.2. Příloha č. 2: Seznam grafů

Graf č. 1: Státní rozpočet České republiky

Graf č. 2: Platební bilance České republiky

Graf č. 3: Platební bilance Evropské Unie

Graf č. 4: Finanční účet jednotlivých zemí Evropské Unie a jiných států v mil. USD

Graf č. 5: Platební bilance Spojených států amerických

Graf č. 6: Platební bilance Čínské lidové republiky

Graf č. 7: Meziroční růst HDP v %

7.3. Příloha č. 3: Seznam zkratk

EU – Evropská Unie

USA – Spojené státy americké

US dolar – Americký dolar

Čína – Čínská lidová republika

HDP – Hrubý domácí produkt

ČNB – Česká národní banka

ČSÚ – Český statistický úřad

MF – Ministerstvo financí